

LEEFTIJD SKENMERKEN VROUWELIJK REEWILD

Aanspreken in winter

vraagt om gedegen observatie

Ook ervaren reewildjagers zullen het beamen: het schatten van de leeftijd van vrouwelijk reewild kun je gerust een uitdaging noemen. De leeftijdskenmerken van vrouwelijke dieren zijn nu eenmaal minder uitgesproken dan bij de bokken. En 's winters wordt het nog lastiger. Hoe dat komt en wat wel of geen goede aanspreekkenmerken zijn, legt reewildkenner Bas Worm uit.

Tekst en foto's Bas Worm

Met dank aan Rik Schoon voor zijn reactie op het concept van dit artikel

Het op het jaar nauwkeurig aanspreken van de leeftijd van reeën is vrijwel onmogelijk. Dat geldt voor beide geslachten. Kalveren en jaarlingen, dat lukt vaak nog wel. Daarna wordt het een stuk lastiger. Vandaar dat we tegenwoordig leeftijdsklassen hanteren in plaats van een exacte leeftijdsopgave.

Vrouwelijke dieren worden (net als de mannelijke) ingedeeld in vijf leeftijdsklassen. Deze zijn gebaseerd op de ontwikkelingsfasen die het dier gedurende haar leven doormaakt. Daarbij kunnen individuele verschillen optreden: sommige dieren zijn vroegrijp, andere zijn meer laatbloeiers. Zo zal het ene vrouwelijke dier met vier jaar als 'volwassen' te duiden zijn, terwijl een andere leeftijdsgenoot qua gedrag en lichaamsbouw nog echt 'jong' oogt.

Levensfase

De essentie van de leeftijdsklassen is dat het uitdrukking geeft aan de levensfase waarin een dier zich bevindt. Als kalf ligt de nadruk op groei (in afmeting en gewicht) en leren (inprenting door de moedergeit). De jaarling moet ervaring opdoen met datgene wat ze in het eerste levensjaar heeft geleerd, terwijl het tweejarige dier moet leren omgaan met nieuwe ervaringen. De jonge geit moet nog ervaring(en) opdoen, terwijl ze in sociaal opzicht bovendien nog niet echt meetelt. Dit uit zich in het karakteristieke niet-dominante gedrag. Het volwassen dier is maximaal reproductief en succesvol in het grootbrengen van de kalveren. Dat uit zich vooral in dominant gedrag. Is het dier over de top, dan treedt het lichamelijke verval in, vaak wordt het wat toleranter tegenover soortgenoten, maar ook minder zichtbaar.

Uniek lichaamskenmerk

Deze kenmerken zijn per dier meer of minder uitgesproken voorhanden. Een jonge geit met sterk dominant gedrag kan erg volwassen overkomen. De leeftijd waarin geiten van de 'jonge' naar de 'volwassen' fase overgaan ligt dan ook niet exact vast, maar is afhankelijk van de lichamelijke ontwikkeling, ervaring en dominantie. Zoals gezegd vindt die overgang meestal plaats rond het vierde jaar. Het verschil tussen een geit van drie en acht jaar is altijd duidelijk waar te nemen, maar daartussen zijn de onderlinge verschillen vaak niet goed te zien. Een exacte leeftijdsbepaling is alleen mogelijk bij dieren die je vanaf het kalf-stadium kent, bijvoorbeeld door een uniek lichaamskenmerk of aangebracht merk.

Gedrag

Geiten zijn in zijn algemeenheid al lastiger aan te spreken dan bokken. In de winter is dat als gevolg van de dikke wintervacht, die een aantal lichaamskenmerken minder zichtbaar maakt, nog lastiger. Het gedrag van de dieren en een beperkt aantal lichaamskenmerken, zoals de ligging van het zwaartepunt, zijn dan de belangrijkste kenmerken voor het bepalen van de

Indeling in leeftijdsklassen

- 1 kalf (0 jaar)
- 2 smalree (1 jaar)
- 3 jonge geit (2 tot circa 4 jaar)
- 4 volwassen geit (circa 4 tot 8 jaar)
- 5 oude geit (ouder dan circa 8 jaar)

leeftijdsklasse waarin het dier zich bevindt. Probeer in de winter dus uiterlijke kenmerken te combineren met zoveel mogelijk observaties van het gedrag (zoals dominant gedrag in een sprong). Dat maakt het aanspreken adequater, maar besef dat het om indicaties gaat. Wie Stubbe (2008) of Hespeler (2006) erop naslaat zal regelmatig lezen dat het in de winter moeilijk is om leeftijden/leeftijdsklassen vast te stellen. De in dit artikel genoemde kenmerken vormen dan ook zeker geen garantie voor een juiste bepaling van de leeftijdsklasse.

Verharen

Op basis van de uiterlijke kenmerken zijn kalf en smalree – met name aan het begin van de winter – nog wel te onderscheiden van de geiten, alhoewel het zelfs dan al lastig kan zijn. Het onderscheid tussen jonge en volwassen geiten is gedurende de gehele winterperiode bijna niet te maken. Aanvullende gedragskenmerken moeten dan de doorslag geven. De heel oude geiten zijn met een beetje moeite wel te onderscheiden. Je zou dus kunnen stellen dat je op basis van louter uiterlijke kenmerken in het begin van de winter vier leeftijdsklassen kunt onderscheiden: kalf, smalree, geit (geen onderscheid tussen jonge en volwassen dieren) en oude geit. Later in de winter 'verdwijnt' het onderscheid kalf en smalree nagenoeg en kunnen we op basis van de lichaamskenmerken hooguit nog drie klassen onderscheiden: (1) kalf of smalree, (2) jonge of

Sommige dieren zijn vroegrijp, andere zijn meer laatbloeiers

Indicatieve lichaams- en gedragskenmerken per levensfase bij vrouwelijk reewild in het winterhalfjaar

Leeftijdsfase	Lichaamskenmerken	Gedragskenmerken
Kalf (0 jaar)	In een sprong: duidelijk kleiner en lichter dan een smalree. Maar let op: aan het eind van de winter is het verschil tussen een groot kalf en een smalree niet of nauwelijks meer te zien.	Spelend, onderzoekend, het gedrag van de geit kopiërend en volgend.
Smalree (1 jaar)	Strakke, rechte buiklijn als onderdeel van een rechthoekige romp. Smalle, lange kop met hoog voorhoofd. Staat hoog op de lopers. Verhaard eind van de winter al, i.t.t. de meeste geiten.	Kop wordt hoog gedragen. Levendig, steeds in beweging, nieuwsgierig. Niet agressief richting de kalveren. Gedrag vergelijkbaar met dat van kalf, maar blijft vaak achter op de familiesprong omdat ze niet meer direct de geit volgt.
Jonge geit (2 tot ca 4 jaar)	Bredere kop en dikkere nek dan smalree. Forse achterkant, zwaartepunt lichaam midden of net achter midden van romp. Romp meer vierkantig t.o.v. smalree. Doorgebogen buiklijn (kalveren in ontwikkeling). Hoek tussen nek en rug vloeiend ('holrond').	Vertoont wisselend gedrag: de ene keer rustig, de andere keer alert gedrag met snelle bewegingen: de allround ervaring en dominantie zijn nog niet volledig verkregen. Agressief naar smalreeën als ze te dicht bij komen (10-15 meter).
Volwassen geit (ca 4 tot 8 jaar)		Rustig maar wantrouwend gedrag, is vlug verstoord. Niet heimelijk. Agressief naar smalreeën als ze te dicht bij komen (10-15 meter).
Oude geit (ouder dan ca 8 jaar)	Mager, hoekig en pezig. Borstbeen scherp zichtbaar. Geen dikkere, maar juist weer lange, dunne nek (lijkt daardoor weer jong). Knik tussen nek en rug a.g.v. uitstekende schouderpartij. Lange kop met breed voorhoofd. Sterk welvende oogkassen door ingevallen spiermassa kop (visogen).	Heimelijk, wantrouwend, vlug verstoord. Het hele jaar door dominant en 'krengerig', dus ook in de winter.

Eind van de winter, begin voorjaar: groot kalf of.... toch een smalree?

volwassen geit en (3) oude geit. Aan het eind van de winter, begin van het voorjaar, worden we bij het aanspreken geholpen door het tijdstip van verharing: de smalreeën verharen over het algemeen eerder dan de (oudere) geiten, die aan het eind van de winter nog in de wintervacht lopen of net beginnen te verharen op de kop en in de nek. Hierop zijn overigens ook uitzonderingen, zoals Hespeler in *Jung oder Alt?* (2006) toont. Het tijdstip van verharen is daarmee slechts indicatief en kan zeker niet als enige kenmerk gehanteerd worden om een uitspraak over de leeftijdsklasse te doen.

Betrouwbaarheid kenmerken

In de tabel met leeftijdskenmerken van het vrouwelijke reewild in de winterperiode mist u wellicht een aantal kenmerken die u zelf wel hanteert. Helaas blijken veelgebruikte lichaams- en gedragskenmerken hoogst onbetrouwbaar of op zijn best twijfelachtig te zijn. In het door IPC uitgebrachte boek *Het Ree, observeren en herkennen* (2014) wordt een overzicht van kenmerken gegeven die 'altijd waar' zijn, 'meestal waar', 'soms waar' en ten slotte 'niet waar'.

'Altijd waar'-kenmerken, die ook in de winterperiode gelden, zijn bijvoorbeeld: welving van de oogkassen wijst op een oude geit (lichaamskenmerk), jonge dieren in een sprong kijken naar de dominante geit(en) en imiteren het gedrag en jonge dieren vertonen nieuwsgierig gedrag (gedragskenmerken).

'Meestal waar' is dat een overbouwd voorlijf aangeeft dat het een geit is en geen smalree of kalf.

'Soms waar' is van toepassing op kenmerken als tijdstip van uitreden: een ree dat laat uitredt, is volwassen of oud en het smalree loopt achteraan in de sprong. Hier kun je dus al mooi de plank mee mislaan.

Tot slot zijn er ook nog een aantal kenmerken die echt 'niet waar' zijn, zoals de Stirnlocken (het ruwe haar op het voorhoofd) dat zou aangeven dat het ree jong is. Maar ook het grijze gezichtsmasker ('oud') is een onheus kenmerk, net als witte ringen om de ogen.

Einde winter: duidelijk een geit (drachtig). Vanwege het duidelijke uitsteken van de schouderpartij en de daarmee gepaard gaande (holle) overgang naar de nek, in combinatie met een flink uitstekend borstbeen, zou mijn 'best guess' een volwassen geit zijn die al neigt naar 'oud'.

Geit met duidelijke halsvlek. Als je deze geit vergelijkt met de voorgaande, dan valt op dat deze geit een minder uitstekende borstbeen en schouderpartij heeft en daarmee een vloeiender overgang van rug naar nek. De kop wordt hoger gedragen en ze ziet er over de hele linie 'voller' uit. Het verschil in buiklijn is in deze geen goed onderscheid, omdat er circa 2 maanden tussen de beelden in zitten. Al met al zou de 'best guess' voor dit dier dan uitkomen op een jonge tot volwassen geit.

Probeer uiterlijke kenmerken te combineren met zoveel mogelijk observaties van het gedrag

Hartje winter: driemaal vrouwelijk waarvan rechts een heel oude geit (met knopvorming). Als u de spiegel niet had kunnen zien, had u het wellicht als jaarlingbok aangesproken? Dat bokken een niervormige spiegel en geiten een omgekeerd hartvormige spiegel zouden hebben blijkt uit deze foto een onbetrouwbaar kenmerk te zijn: het linker dier heeft een 'niervormige' spiegel, maar is op grond van het aanwezige schortje duidelijk vrouwelijk.

Let bij aanspreken goed op de omstandigheden: het rechterdier staat meer naar voren dan de linker en lijkt daardoor automatisch groter. Bovendien staat de rechter net in de schaduw, waardoor het ouder lijkt. Als je naar buiklijn, zwaartepunt van de romp en gezichtsuitdrukking dan lijkt dat overigens wel te kloppen, maar in dit geval is dat dus puur toeval. 'Best guess': links een groot kalf of smalree, rechts een (jonge of volwassen) geit.

De bredere kop en dikkere nek wijzen erop dat het vrouwelijke dier het smalree-stadium is gepasseerd. De overige kenmerken (zie tabel) doen vermoeden dat het hier om een jonge geit gaat, vergezeld door een jonge bok.

Tot slot

Een bok van een geit onderscheiden is niet moeilijk. Binnen een geslacht de jongste klasse (kalf) van de oudste klasse (oude geit) onderscheiden is ook niet buitengewoon moeilijk. Maar in de winterperiode is alles wat daartussen zit wel moeilijk, zo niet onmogelijk. Schäfer, een autoriteit op het gebied van het aanspreken van reewild, stelt daarom: 'Es gibt bei unserem frühreifen Rehwild keinen äußeren Merkmale, auf die wir uns beim Ansprechen mit absoluter Sicherheit verlassen können.' Afgaan op louter lichaamskenmerken is duidelijk niet de goede weg. Alleen door de juiste lichaamskenmerken te combineren met gedegen observatie van het gedrag, is een inschatting te maken. Een inschatting die je zou kunnen duiden als een 'best guess'. Nog maar al te vaak is gebleken en zal blijken dat het geschoten dier bij nader inzien toch in een andere leeftijdsklasse valt dan verwacht. Veel doen, lang observeren (neem de tijd!) en van je fouten leren is daarbij de enige weg. Mooier of makkelijker kunnen we het helaas niet maken... •

Foto: Robert-Jan Asselbergs

Het gedrag van het dier in de sprong kan een indicatie geven van de leeftijdsklasse waarin het zich bevindt. Goed observeren is dan ook een must.